

Uznawanie laboratoriów badawczych

Robert Chudzik

Kierownik Wydziału Badań
Materiałowych i Ekspertyz
Centralne Laboratorium Dozoru
Technicznego UDT

W ramach przeprowadzonej w Kołobrzegu 47. Krajowej Konferencji Badań Nieniszczących miała miejsce sesja panelowa „Etyka w badaniach nieniszczących”. Nieoczekiwanie dla wielu uczestników tej sesji tematem przewodnim stały się zasady uznawania laboratoriów badawczych przez Urząd Dozoru Technicznego. Moderatorzy panelu zwracali uwagę na szereg aspektów, jak podobieństwo prowadzonych przez UDT procesów uznawania laboratoriów do prowadzonych przez Polskie Centrum Akredytacji procesów akredytacji (co może być przyczyną różnego rodzaju nieporozumień) oraz, w przypadku laboratoriów akredytowanych, powtarzanie przez UDT ocen wykonywanych przez PCA. Wyrażano również pogląd o potencjalnym konflikcie interesów spowodowanym działaniami UDT w zakresie uznawania laboratoriów w kontekście innych działań UDT jako jednostki dozoru technicznego, a w szczególności wykonywanych przez inspektorów UDT badań urządzeń technicznych podlegających dozorowi technicznemu. Z uwagi na obszerność zagadnień poruszanych w ramach panelu, brak czasu oraz pewien element zaskoczenia towarzyszący wywołanym zagadnieniom biorący udział w panelu przedstawiciele UDT nie byli w stanie ustosunkować się do wszystkich poruszanych aspektów zagadnienia w sposób kompleksowy. W tym miejscu należy docenić intencje moderatorów panelu, jak również podziękować im za zwrócenie uwagi na tak ważne dla wszystkich zainteresowanych stron zapewnienie właściwej jakości badań nieniszczących i niszczących wykonywanych przez laboratoria posiadające uznanie UDT. Dostrzegłszy powagę zagadnienia, podjęto w UDT decyzję o konieczności przeglądu dotychczasowych procedur dotyczących uznawania laboratoriów.

27 sierpnia br. w siedzibie UDT odbyło się spotkanie pracowników UDT z przedstawicielami Polskiego Towarzystwa Badań Nieniszczących i Diagnostyki Technicznej, w którego efekcie doszło do istotnego zbliżenia stanowisk w kwestiach przedstawionych powyżej.

Ten artykuł jest próbą przybliżenia czytelnikowi przepisów ustawy o dozorze technicznym odnoszących się do laboratoriów uznanych oraz działań UDT podejmowanych w tym zakresie.

Kompetencje jednostek dozoru technicznego

Zgodnie z treścią art. 1 ustawy z dnia 21 grudnia 2000 r. o dozorze technicznym:

„Art. 1. Ustawa określa zasady, zakres i formy wykonywania dozoru technicznego oraz jednostki właściwe do jego wykonywania”.

Artykuł 1 ustawy wyjaśnia, jaki jest zakres podmiotowy i przedmiotowy ustawy. Ustawodawca wskazuje, że przedmiotem regulacji jest działalność polegająca na wykonywaniu dozoru technicznego. Tak więc w ustawie zostały uregulowane zasady, formy i zakres wykonywania tej działalności. Gdy chodzi natomiast o zakres podmiotowy ustawy, art. 1 zapowiada, że regulacja ta obejmuje również określenie jednostek właściwych do wykonywania tej działalności.

Wykonywanie dozoru technicznego ustawodawca powierzył jednostkom dozoru technicznego:

- Urzędowi Dozoru Technicznego (UDT),
  - Transportowemu Dozorowi Technicznemu (TDT) oraz
  - Wojskowemu Dozorowi Technicznemu (WDT),
- określając ściśle ich kompetencje. Utworzony na podstawie art. 35 ustawy Urząd Dozoru Technicznego (UDT) jest państwową osobą prawną oraz jednostką dozoru technicznego (art. 4 pkt 3 ustawy). Jako jednostka dozoru technicznego UDT wykonuje dozór techniczny nad urządzeniami technicznymi objętymi przepisami ustawy, z wyłączeniem urządzeń podlegających dozorowi technicznemu

specjalistycznych jednostek dozoru technicznego. Organem UDT jest Prezes, powoływany przez ministra właściwego do spraw gospodarki.

Zakres działalności UDT określa ustawa o dozorze technicznym, a w szczególności art. 37 ustawy. Odrębnie natomiast wskazano, w różnych przepisach ustawy, jakie czynności wykonuje organ jednostki dozoru technicznego. Wydaje się jednak, że bez względu na to, czy dane działanie wymienione jest generalnie w art. 37 czy też enumeratywnie w innym przepisie, to w świetle treści art. 1 ustawy uznać należy, że wszystkie te działania są czynnościami dozoru technicznego, o których mowa w art. 24 i 25 ustawy, a jednocześnie są zadaniami ustawowymi (publicznymi) nałożonymi ustawą w celu ich realizacji. Wykonywanie badań urządzeń technicznych przez UDT wynika z art. 37 pkt 2, w związku z art. 13 ust. 1 oraz art. 14 ust. 2.

Organ właściwej jednostki dozoru technicznego przed wydaniem decyzji zezwalającej na eksploatację urządzenia technicznego wykonuje czynności sprawdzające oraz przeprowadza badania, a także badanie specjalne, o którym mowa w art. 14 ust. 2 pkt 4, ustalone w dokumentacji projektowej urządzenia lub, w technicznie uzasadnionych przypadkach, na żądanie organu właściwej jednostki dozoru technicznego.

Rodzaje badań technicznych zostały określone w ustawie o dozorze technicznym, natomiast zakres oraz terminy wykonywania tych badań minister właściwy do spraw gospodarki określił w warunkach technicznych dozoru technicznego dla poszczególnych rodzajów urządzeń.

Zakres badań specjalnych ustawodawca pozostawił w gestii projektanta (wytwórcy) lub organu właściwej jednostki dozoru technicznego.

Badania urządzeń technicznych wykonywane przez inne jednostki badawcze

Odrębną, wymienioną w ustawie o dozorze technicznym kategorią badań urządzeń technicznych, niebędących czynnościami dozoru technicznego, są badania niszczące i nieniszczące wytwarzanych, naprawianych lub modernizowanych urządzeń technicznych oraz materiałów. Zgodnie z treścią art. 9 ust. 2 ustawy o dozorze technicznym:

„Art. 9 ust. 2. Organ właściwej jednostki dozoru technicznego, na wniosek wytwarzającego urządzenia techniczne oraz materiały i elementy stosowane do ich wytwarzania, naprawiającego lub modernizującego urządzenia techniczne, wydaje uprawnienie po stwierdzeniu, że wytwarzający, naprawiający lub modernizujący spełnia wymagania w zakresie wytwarzania, naprawy lub modernizacji tych urządzeń, a w szczególności: (...)

5) ma możliwość przeprowadzenia badań niszczących i nieniszczących wytwarzanych, naprawianych lub modernizowanych urządzeń technicznych oraz materiałów we własnym laboratorium lub laboratorium uznanym przez organ właściwej jednostki dozoru technicznego”.

Zacytowany powyżej art. 9 ust. 2 pkt 5 jest jedynym przepisem w ustawie o dozorze technicznym, w którym mowa jest o laboratorium uznanym. Z analizy tego przepisu wynika, że wytwarzający, naprawiający lub modernizujący, aby uzyskać uprawnienie, powinien wykazać możliwość przeprowadzenia badań niszczących i nieniszczących wytwarzanych, naprawianych lub modernizowanych urządzeń technicznych oraz materiałów we własnym laboratorium lub laboratorium uznanym przez organ właściwej jednostki dozoru technicznego. Z kontekstu w jakim został sformułowany ten przepis, wydaje się wynikać:

- o uznanie ubiegać się mogą wyłącznie laboratoria, które wykażą fakt lub chęć współpracy z podmiotami wytwarzającymi, naprawiającymi

lub modernizującymi, o których mowa w art. 9 ust. 1 ustawy,

- wykonywanie badań urządzeń technicznych oraz materiałów na potrzeby wytwarzania, napraw lub modernizacji, wykonywanych przez przedsiębiorcę uprawnionego, ustawodawca zastrzegł do wyłącznych kompetencji laboratoriów własnych przedsiębiorcy lub laboratoriów uznanych przez organ właściwej jednostki dozoru technicznego.

Laboratoria jednostek dozoru technicznego nie zostały uwzględnione obok ww. jednostek badawczych (tzn. laboratoriów własnych lub laboratoriów uznanych) i nie prowadzą badań na rzecz wytwarzających, naprawiających lub modernizujących.

Uznawanie laboratoriów

Ustawa o dozorze technicznym nie określa trybu i kryteriów uznawania laboratoriów. Niemniej organ właściwej jednostki dozoru technicznego, pomimo braku określenia w przepisach formy realizacji zadania, winien takie zadanie ustawowo realizować. Zaprzestanie uznawania laboratoriów bowiem mogłoby doprowadzić do sytuacji, w której podmioty wymienione w art. 9 ust. 2 nie miałyby możliwości spełnienia wymogów ustawowych koniecznych do uzyskania uprawnienia, ponieważ niewielu uprawnionych przedsiębiorców posiada własne laboratoria.

Na stronie internetowej www.udt.gov.pl opublikowano informator „Zasady uznawania laboratoriów” opisujący przebieg procesu uznawania laboratoriów oraz nadzór nad laboratoriami. Wewnętrzna procedura UDT przeznaczona do stosowania przez inspektorów zapewnienia jednolity sposobu postępowania w tym zakresie.

Jako dokument odniesienia przyjęto normę PN-EN ISO/IEC 17025:2005 „Ogólne wymagania dotyczące kompetencji laboratoriów badawczych i wzorcujących”. W tym miejscu należy zauważyć, że zasadniczo jest to norma zalecana do stosowania przez jednost-

ki akredytujące, które uznają kompetencje laboratoriów badawczych i wzorcujących. Niemniej może być ona również stosowana przez inne organizacje, np. w procesach uznawania kompetencji laboratoriów, co wynika z treści pkt 1.4 normy.

Krajową jednostką akredytującą jednostki oceniające zgodność na podstawie ustawy z dnia 13 kwietnia 2016 r. o systemach oceny zgodności i nadzoru rynku jest Polskie Centrum Akredytacji (PCA). Prowadząc procesy akredytacji laboratoriów badawczych, PCA wykorzystuje normę PN-EN ISO/IEC 17025:2005 (zastąpioną normą PN-EN ISO/IEC 17025:2018-02) jako podstawę akredytacji.

Oceniając kompetencje laboratorium wnioskującego o wydanie świadectwa uznania, UDT postępuje więc obecnie bardzo podobnie jak PCA, wydawane przez UDT świadectwo uznania zawiera stwierdzenie potwierdzające spełnienie przez laboratorium wymagań normy. Praktyka taka może być powodem mylenia uznawania laboratoriów przez UDT z prowadzonymi przez Polskie Centrum Akredytacji procesami akredytacji. Prowadzenie przez obie jednostki oceny kompetencji według tych samych wymagań odniesienia, a więc wzajemne dublowanie się tych ocen, może budzić kontrowersje. Zagadnienia te poruszane podczas przeprowadzonej w ramach 47 Krajowej Konferencji Badań Nieniszczących sesji panelowej „Etyka w badaniach nieniszczących” były również przedmiotem analizy w UDT. W efekcie podjęto decyzję o konieczności opracowania dokumentu odniesienia dedykowanego procesowi uznawania laboratoriów przez UDT.

Nowe podejście do uznawania laboratoriów

Przyjęto założenie, że dokument odniesienia opracowany dla potrzeb uznawania laboratoriów przez UDT powinien:

- określać wymagania dotyczące kompetencji laboratoriów badawczych do wykonywania badań niszczących i nieniszczących urządzeń technicznych i materiałów oraz
- opisywać sposób postępowania w prowadzonych przez UDT procesach uznawania laboratoriów i nadzoru nad laboratoriami uznanymi.

W zakresie kompetencji laboratoriów szczególnie istotne są wymagania odnoszące się m.in. do niżej wymienionych.

• Samoocena

Przed złożeniem wniosku o wydanie świadectwa uznania laboratorium powinno przeprowadzić samoocenę ukierunkowaną na potwierdzenie spełnienia wymagań odniesienia.

• Personel

Wymagania dotyczące kompetencji powinny być sformułowane w sposób jednoznaczny, gwarantujący: jednolitą interpretację, podkreślenie rangi personelu nadzorującego prawidłowość procesów oraz monitorowanie kompetencji.

• Wyposażenie pomiarowo-badawcze/spójność pomiarowa

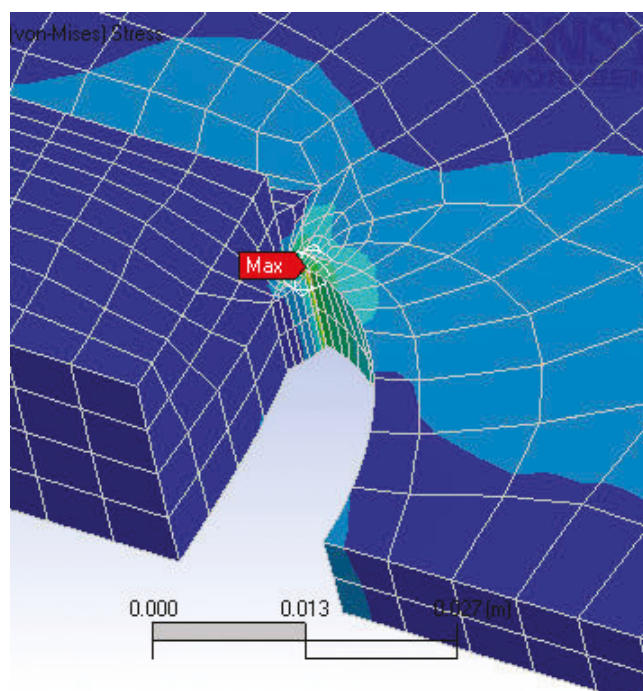
Pełna odpowiedzialność za nadzór nad wyposażeniem, również w przypadkach gdy laboratorium nie jest jego właścicielem; laboratorium niebędące właścicielem wyposażenia powinno być jego dysponentem.

• Zapewnienie jakości wyników badań

Uściślenie wymagań w zakresie badań biegłości oraz porównań międzylaboratoryjnych.

• Nieznormalizowane metody badawcze oraz odstępstwa

Walidacja i nadzór nad prowadzonymi badaniami.

Istotnym elementem zapewniającym wiarygodne wyniki badań jest możliwość oceny i weryfikacji kompetencji personelu badawczego. Dlatego istotne jest pozyskanie odpowiedniego narzędzia, które zapewniłoby możliwość wystawienia jednoznacznej i obiektywnej opinii dotyczącej biegłości personelu wykonującego badania nieniszczące. Dotychczas ocena wykonania badania przeprowadzana była za pomocą próbek dostarczonych przez laboratorium.

W dokumencie zostanie opisany przebieg procesu uznania laboratorium ze szczegółowym opisem poszczególnych etapów: przegląd wniosku, powołanie zespołu (eksperta) oceniającego, przegląd dokumentacji i ustalenie harmonogramu oceny, ocena laboratorium, ocena wykonania korekcji/działań korygujących, decyzja w sprawie uznania laboratorium. W podobny sposób zostanie opisany przebieg procesu nadzoru.

Nowością będzie przeniesienie do dokumentu zapisów procedur wewnętrznych UDT w zakresie uznawania laboratoriów, przez co cały proces z pewnością zyska na transparentności.

Dokument będzie zawierał również opis postępowania w ramach przeniesienia uznania w przypadku zmian dotyczących statusu prawnego uznanego laboratorium w stosunku do udzielonego wcześniej uznania.

Rozważa się także zintensyfikowanie działań w zakresie nadzoru nad uznaniem, m.in. w formie niezapowiedzianych kontroli w siedzibie laboratorium oraz w miejscach wykonywania badań niszczących urządzeń technicznych.

Tworząc własny dokument odniesienia, nie można stracić z pola widzenia wymagań sformułowanych w normie PN-EN ISO/IEC 17025:2018-02 i uniknąć odwołań do normy. Dlatego też rozważane jest uwzględnienie odrębnej ścieżki postępowania dla laboratoriów akredytowanych według tej normy.

Zakłada się, że nowy dokument odniesienia dla potrzeb uznawania laboratoriów przez UDT jeszcze w bieżącym roku zostanie opublikowany na stronie internetowej UDT. Zainteresowane laboratoria będą miały czas na zapoznanie się z tym dokumentem i przygotowanie się do oceny kompetencji.